

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ: ΑΡΕΤΕΣ (ΜΕΡΟΣ Γ')

Δεν υπάρχει άλλο υπέρτατο καθήκον στον καθένα από εμάς, που είχαμε το δώρο της ζωής, από τη διαβίου φροντίδα για τη βελτίωση της **ανθρώπινης ποιότητας**, ώστε, ει δυνατόν, να υπάρξει μια παγκόσμια **υπέρτατη πραγματικότητα, όπου οι άνθρωποι να ζουν μέσα σε ένα πολιτισμένο περιβάλλον ειρήνης και ευτυχίας.**

Ήτοι, η δημιουργία συνθηκών ενός βιώσιμου μέλλοντος για τα παιδιά μας αποτελεί προφανώς το **βασικό πρόταγμα και στοίχημα της γενιάς μας.** Ασφαλώς, δεν θα πρέπει να είμαστε αισιόδοξοι βλέποντας τον κατακλυσμό δυσεπίλυτων κοινωνικών προβλημάτων. Η χωρίς προηγούμενο τεχνική ανάπτυξη, που μάς προσφέρει έναν ασύλληπτο όγκο υλικών αγαθών και ανέσεων **δεν μας εξασφάλισε ικανοποιητική ευτυχία!** Ο φόβος και ο τρόμος καλά κρατούν. **Ο μεγαλύτερος εχθρός του ανθρώπου παραμένει, ίσως, ο ίδιος ο άνθρωπος.** Η ειρήνη, η κοινωνική δικαιοσύνη, η δημοκρατία, η ισονομία, η αρμονική συνύπαρξη μεταξύ των ανθρώπων και η αντιμετώπιση τού φυσικού περιβάλλοντος βρίσκονται δυστυχώς σε μια διαρκή κρίση.

Η Παιδεία, με την ευρύτερη- **ολιστική έννοιά της, συνιστούσε, συνιστά και θα συνιστά τον ισχυρότερο παράγοντα ανάδυσης δύναμης για εξέλιξη του ανθρώπου.** Ήτοι η **διάπλαση** του ανθρώπου που συμπεριλαμβάνει τη διδασκαλία και την αυτοδιδαχή, δεν είναι μια καθαρή γνώση, αλλά μια ευρύτερη καλλιέργεια, που επιτρέπει την κατανόηση της ανθρώπινης ύπαρξης ενταγμένης στην κοινωνία και τον κόσμο, ώστε να ευνοείται η ανάπτυξη ανθρώπων, ως **πρόσωπα..**

Η **παιδεία** μετεξελίχθηκε σε **εκπαίδευση** και είναι διασπασμένη σε πολλούς κλάδους σπουδών, λόγω της άμεσης ανάγκης κάλυψης του τεράστιου όγκου των πληροφοριών. Ταυτόχρονα όμως **ανεφύησαν πολλά τυφλά σημεία γνώσης.** Οι Αρχαίοι Έλληνες, πρωτοπόροι στην παιδεία που **αποβλέπει σε αυτό τούτο το ανθρώπινο «είναι»** προσωποποιούσαν την όλη νοημοσύνη με Θεά. Της είχαν δώσει το όνομα **Μήτις** και την θεωρούσαν, ως την πρώτη σύζυγο του Δία και την Μητέρα της Θεάς της Σοφίας, Αθηνάς (όντως υπέροχος συμβολισμός!). Ήτοι η **Παιδεία-Αγωγή συνιστούσε το σύνολο των διανοητικών ικανοτήτων, που συνδύαζον διαίσθηση, αγκίνοια, πρόβλεψη, ευελιξία πνεύματος, άγρυπνη προσοχή, αίσθηση επικαιρότητας κοκ.** (Ο Οδυσσέας ονομαζόταν πολυμήτις).

Η **Παιδεία** συνιστά επενέργεια επάνω στη φύση του ανθρώπου, που οδηγεί στη **μόρφωση**, όπως η γλυπτική επί ενός μαρμάρου για πλάσιμο αγάλματος. Μια επίδραση τροποποιητική διαχρονικά, που άνοιξε καινούργιους δρόμους ποιότητας ζωής για τον άνθρωπο, που έγραψε Ιστορία και δημιούργησε τον **Πολιτισμό.** Με τις μοναδικές του νοητικές και πνευματικές ικανότητες επεμβαίνει καθοριστικά στη βούλησή του προς την πραγμάτωση **αξιών και την απόκτηση αρετών.** Ο άνθρωπος είναι κυριολεκτικά «αγωγίμος», ήτοι είναι ένας «καλός αγωγός», από τον οποίο διέρχεται η **πνευματική ενέργεια, που παράγει κάθε γενεά και την αφήνει ως καταπίστευμα στην επόμενη.**

Ως μια εξελικτική πορεία προς το νεότερο και το πολυπλοκότερο η αγωγή είναι διαδοχή πολλαπλών τοκετών νέων ιδεών και δυνατοτήτων και κατά συνέπεια συνυπάρχουν και οι «ωδίνες τοκετού». **Ένα σύνδρομο πόνου και άλγους χαρακτηρίζει την αγωγή.** Μορφώνω, σημαίνει παιδεύω, γι' αυτό οι αρχαίοι πρόγονοί μας θεωρούσαν ότι η αγωγή πρέπει να γίνεται στο μεταίχμιο της παιδείας (παιδεμού) και της παιδιάς (παιχνιδιού). Αυτή είναι και η μεγάλη δυσχέρεια της αγωγής, καθόσον από τη φύση του ο άνθρωπος έχει ροπή προς τη φυγοπονία, γι' αυτό η ανθρώπινη σμίλευση μένει ελλιπής με συνέπεια να δημιουργούνται μορφές, ατομικές και συλλογικές, ατελείς και παράμορφες.

Το άγω έγινε παράγω, η αγωγή παραγωγή, η παιδεία, παραπαιδεία κοκ. Από την ανεπαρκή και στρεβλή αγωγή αναδύονται όλες οι κακοδαιμονίες, οι αδικίες, ο άκρατος ωφελιμισμός, ο εγωτισμός, η **βαρβαρότητα** και παραβατικότητα και ισοπέδωση των πάντων, ο **λαϊκισμός** και οι αυταπάτες. **Οι κρίσεις, που θεωρούνται ως οικονομικές είναι ανθρωπολογικές, η απογοήτευση και η απελπισία, που σκεπάζουν σχεδόν ολόκληρο τον Πλανήτη μας είναι συνέπειες της ελλιπούς αγωγής-παιδείας.**

Αρετή του ανθρώπου είναι, ό,τι τον κάνει αληθινό άνθρωπο. Η ειδοποιός ποιότητα που δίνει την υπεροχή του, ως είδος. Ανθρώπινος στο γίνεσθαι και το είναι του. Όχι, όμως, παραπάνω, ούτε πιο κάτω. Εάν υπερβεί την ανθρωπινότητα υποπίπτει σε ύβρη και τιμωρείται, σχεδόν πάντα. Δεν είναι θεός ο άνθρωπος. Είναι θνητός. **Αρετή είναι ένας τρόπος ύπαρξης και ζωής που έχει κατακτηθεί με την έξη. Αρετή είναι το ευ ζην.**

Κάθε ανθρώπινο χαρακτηριστικό έχει και έναν ιστορικά εξελισσόμενο χαρακτήρα. Μόνον ο άνθρωπος είναι στη πνευματική θέση να έχει **αξίες**, που αναδύονται ιστορικά και θεμελιώνονται στην συνείδησή του. **Επομένως, είμαστε αυτό που μπορούμε να πράξουμε ως αποτέλεσμα αυτού που καταφέραμε να γίνουμε.** “Δεν υπάρχει τίποτε τόσο ωραίο και τόσο εύλογο, όσο να είμαστε άνθρωποι καθώς πρέπει» (Μονταίνιος). **Μια επιθυμία και μια καλή προαίρεση προσπαιτούν όλες οι αρετές.** Κάθε αρετή καταχτιέται και χωρίς

επιθυμία είναι αδύνατη. Επιθυμούμε, δηλαδή, ή να είμαστε άνθρωποι ή απάνθρωποι. Το καλό δεν είναι απλά θεωρητικό, αλλά προπαντός **πρακτικό**.

Η πεμπτουσία της Αρετής είναι το **ορθώς σκέπτεσθαι, το καλώς συναισθάνεσθαι και το αγαθώς πράττειν**. «Το καλός κ' αγαθός» των προγόνων μας. **Μια ολογραμμική εναρμόνιση με το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον. Μια προσαρμογή αλλά και μια ενεργητική βελτίωσή του με βάση το γενικό ανθρώπινο καλό. Μια ηθική ενέργεια και δύναμη ανθρωπιάς για το καλό, που αναδύεται από το σύνολο των αρετών, και κάνει τον άνθρωπο πιο ανθρώπινο.** Οι ηθικές αρετές συνιστούν τις «ήπιες δυνάμεις» συνοχής των ανθρώπινων κοινωνιών, χωρίς τις οποίες οι άνθρωποι γίνονται απάνθρωποι. Οποιαδήποτε ικανότητα, η οποία δεν έχει ως σκοπό το γενικό καλό εξελίσσεται σε **απλή επιτηδειότητα. Οι αρετές είναι οι ενσαρκωμένες αξίες μας.**

Οι αρετές συνιστούν κορυφές ως ποιότητες, ενώ θεωρούνται ποσοτικά ως μεσότητες.

Παιδαγωγική και ανδραγωγική: Η λέξη αγωγή παράγεται από το ρήμα *άγω* (e-ducere), που σημαίνει οδηγώ κάποιον προς ορισμένη κατεύθυνση, τον βοηθώ να ακολουθήσει κάποιο δρόμο και διαφέρει απόλυτα από το **εκτρέφω** (educare). Η αγωγή, που έχει την ίδια πηγή με το ένστικτο της **γονικής φροντίδας**, προκύπτει από μια υπέρτατη ανάγκη για να μπορέσει ο άνθρωπος να αντιμετωπίσει με **αυτάρκεια τα προβλήματα** που του προκαλεί το περιβάλλον με τελικό σκοπό να διασωθεί **το ανθρώπινο είδος. Πρώτιστη ανθρώπινη αξία.** Η αξία της **επιβίωσής του.**

Μόνον ο άνθρωπος, κυρίως λόγω της αυτοσυνειδησίας του, θεωρείται ως ον εκπαιδεύσιμο και αυτοεξελίσσονται σε μια **ατέρμονη διαδικασία του γίνεσθαι.**

Θα διακρίναμε τρία βασικά στάδια χωρίς σαφή όρια: α) **Την παιδαγωγία,** β) **Την ανδραγωγία** και γ) **την αυτοπραγμάτωση.** Ασκείται σε τρία επιμέρους πεδία: (α) στο πλαίσιο **της οικογένειας,** που θεωρείται το πλέον βασικό (β) στο σχολείο και (γ) στην κοινωνία.

Η **ανθρώπινη προσωπικότητα,** που συνιστά τον **απώτερο σκοπό της αγωγής,** είναι η ισόρροπη και αρμονική **βιωματική πλήρωση όλων των αξιών,** ώστε να διαπλασθούν πρόσωπα- μέλη ικανά και υπεύθυνα για αυτονομία και αυτοτέλεια. Τούτο συνιστά πρώτιστη ανάγκη γιατί τα προβλήματα είναι ανυπέρβλητα για τα μεμονωμένα άτομα. Η ανάθεση του παραπάνω έργου σε απόλυτα εξειδικευμένους είναι μερικώς ορθή και μας βολεύει επιφανειακά. Αλλά τα μεγάλα κοινωνικά θέματα της ζωής είναι ευθύνη όλων μας και απαιτείται η συμμετοχή μας. Είναι απόλυτα απαραίτητη μαζί με την εξειδικευμένη εκπαίδευση και η **ολιστική Παιδεία,** από την οποία θα αναδύεται μια **ολιστική νοημοσύνη ως αρετή,** που θα μας καθιστά ικανά για συμμετοχή μέλη. Και αυτό **συνιστά προσωπικό μας καθήκον, πρόταγμα και στοιχείο.**

Η **ολιστική παιδεία** εξασφαλίζει την πολύτροπη μάθηση, από την οποία αναδύεται η **αυτοεκτίμηση** των μελών της Κοινωνίας και του Λαού. Απαιτείται καιρός, υπομονή και προσπάθεια, αλλά και κουράγιο. Η επένδυση, όμως, αξίζει, γιατί απελευθερώνει τεράστιους ανεκμετάλλευτους πόρους της αξίας του εαυτού μας και μάς **οδηγεί στο ευ ζην και την αυτοπραγμάτωσή μας.**

Συνήθως, νομίζουμε ότι ο αποτελεσματικός δρόμος για επίτευξη της ασφάλειας είναι η απόκτηση **εξουσιαστικής ισχύος και γνώσης.** Αυτός ο δρόμος, όμως, καθημερινά αποδεικνύεται ότι είναι αδιέξοδος, γιατί οδηγεί στην αντιπαλότητα. Κατ' ανάγκη ξεμένουν πάντα πίσω πολλοί με λιγότερη ισχύ, φτωχότεροι σε υλικά αγαθά και με λιγότερες γνώσεις, έτσι μεγαλώνει ο φόβος όσων έχουν επενδύσει στην ατομική ευημερία και την ισχύ, οπότε φουντώνει η ασύστολη τάση για βία. Πολλοί οδηγούνται σε **απελπισία, παραίτηση και αφανισμό.** Ακόμη και οι γνώσεις, (βασικός παράγοντας βελτίωσης της ανθρώπινης προσωπικότητας), εμπορευματοποιήθηκαν και κλείστηκαν σε κλειστές «τράπεζες» για εκμετάλλευση.

Οι χειριστές των εξειδικευμένων γνώσεων είναι μεν δεινότατοι, αλλά όχι πάντοτε υπέρ του γενικότερου καλού. Οι αρετές σήμερα, συνήθως, υποβαθμίζονται και αγνοούνται, ενώ έχει προτεραιότητα η απόκτηση επιτηδειοτήτων. **Οι αρετές δεν είναι ριζωμένες στέρεα στη συνείδησή μας.** Όμως την ανθρωπότητα δεν τη συγκρατούν η βία, η αντιπαλότητα και ο φόβος, αλλά οι **ηθικές αρετές,** ως «ήπιες δυνάμεις» συνοχής. Η αντιπαλότητα μεταξύ μας για την απόκτηση ισχύος και εξουσίας καλλιεργεί μίσση και πάθη και αναδύονται ο φόβος και η ανασφάλεια και προκαλείται ένας φαύλος κύκλος και μια χωρίς προηγούμενο **βαρβαρότητα.** Η **πραότητα και η ηπιότητα,** από τις οποίες αναδύεται κάθε πολιτισμός βρίσκονται σε φοβερή ύφεση. Έχουμε λησμονήσει, δυστυχώς, ότι **όλοι μας είμαστε γεννήματα αγάπης!!!**

Οφείλουμε να ανακτήσουμε τη **χαμένη ισορροπία,** ως άτομα μέλη της κοινωνίας και της ανθρωπότητας ολόκληρης. Άλλως, ο φόβος θα προκαλεί πάντα μεγαλύτερη ανασφάλεια. **Οι αρετές σήμερα είναι ελάχιστα διακριτές.** Η σημερινή παιδεία έχει μεταβληθεί στην ουσία της **εκπαίδευση,** που παράγει **επιτηδειότητες και οπωσδήποτε δεν καλλιεργεί τις αρετές, που δημιουργούν αληθινούς ανθρώπους. Τον άνθρωπο χωρίς ηθική αρετή θεωρούμε επιδέξιο και «έξυπνο» αλλά και καταφερτζή. Όχι, φυσικά, ενάρετο.**

Κάθε αρετή συνιστά μια εσωτερική δύναμη προς την κατεύθυνση του αγαθού. Μια αντίσταση σε μια αδυναμία προς το κακό. Οι Αρχαίοι Έλληνες είχαν ήδη καθορίσει την «τετρακτύ» των Αρετών: Τη φρόνηση, που αντιπαλεύει την αυταπάτη και το ψέμα, τη σωφροσύνη την υπερβολή, το θάρρος τον φόβο και τη δικαιοσύνη την τάση προς αδικία....

Ένα ολόγραμμα αρετών οφείλομε να συμπεριλάβουμε στην παιδεία μας, εάν θέλουμε να δομήσουμε ένα στέρεο ηθικό φορέα ανάπτυξης ανθρώπινης προσωπικότητας. Τότε αναδύονται στη συνείδησή μας η πίστη, η βελτιοδοξία, και η ελπίδα, όπως και όλες οι επιμέρους αρετές μέχρι τη φιλία και την ανυστερόβουλη αγάπη..

Είναι δε οι αρετές ακριβώς όσα είναι και τα ελαττώματά μας! Πέρα από τις βασικές αυτές αρετές μία άπειρη πλειάδα αρετών αναμένουν την επιμελημένη καλλιέργεια. Αναφέρουμε ενδεικτικά ελάχιστες αρετές που θεωρούμαι ήπιες αρετές, αλλά είναι αυτές που δομούν την ανθρώπινη προσωπικότητα:

- **Αυτοεκτίμηση:** είναι η σε ιδανικό μέτρο εκτίμηση του εαυτού με προσανατολισμό το ευρύτερο καλό, από το οποίο επωφελείται και το άτομο. Είναι ο βασικός παράγοντας καθορισμού των ορίων μας. Αποχτιέται με τη διαρκή και προσεχτική αυτογνωσία και αυτοσυνειδησία. Συνιστά την πηγή ενέργειας του εαυτού μας. Τη μπαταρία της ψυχής μας.
- **Θετική αξιοπρέπεια:** Η αγάπη και φροντίδα του εαυτού μας συνιστά το πρωταρχικό στοιχείο για καταβολή προσπάθειας και κόπου για ανάπτυξη της. Τότε το άτομο ζητά λιγότερα από τους άλλους και περισσότερα από τον εαυτό του. Όσο λιγότερα απαιτεί από τους άλλους, τόσο περισσότερο τους εμπιστεύεται. **Όσο περισσότερο εμπιστεύεται τον εαυτό του και τους άλλους, τόσο πιο πολύ μπορεί να αγαπάει. Τόσο πιο λίγο φοβάται τους άλλους, τόσο πιο πολλά οικοδομεί μαζί τους.** Τόσο καλύτερα τους γνωρίζει. Τόσο πιο στέρεοι είναι οι δεσμοί και οι γέφυρες ανάμεσά τους.

Θα προτείναμε με σεβασμό να ενημερωθούμε, ει δυνατόν με τις επιλεγμένες και δημοσιευμένες στο διαδίκτυο παρακάτω αρετές:

- Το θρησκευέσθαι, ως αξία και αρετή
- Φρόνηση η πεμπτουσία των αρετών
- Το ιδεώδες της αυτονομίας
- Εμπιστοσύνη, αρετή της κοινωνικής συνοχής
- Ενσυνείδητη δημοκρατική ευθύνη ως αρετή
- Ευγνωμοσύνη, ως χαρμόσυνη αρετή
- Η αληθινή γνώση, ως αρετή
- Η ανεκτικότητα, ως αξία και αρετή
- Η γενναιοδωρία, ως ενδόσιμο της αγάπης
- Η ευγένεια, ως το ενδόσιμο κάθε αρετής.....

Ας ξεκινήσουμε, λοιπόν, όλοι μας, με το χτίσιμο του δικού μας εαυτού και της οικογένειάς μας. Ας εναρμονιστούμε με το περιβάλλον μας, φυσικό και ανθρώπινο, με τον Κόσμο ολόκληρο με την ολιστική μας βιολογική, πνευματική και ψυχική καλλιέργεια. Ας αναπτύξουμε την αυτοεκτίμηση και την ολιστική(θετική και αμυντική) αρμοστικότητα καλλιεργώντας όλες τις βασικές αξίες και αρετές. Ας πλημμυρήσει η ψυχής μας με το φως της αλήθειας, ας ευφρανθούμε το απανταχού διάχυτο κάλλος και ας καταβάλουμε κάθε προσπάθεια για πράξη του αγαθού.

Τότε θα νιώσουμε την αυτοπεποίθηση, την εμπιστοσύνη, την ελπίδα, τη φιλία και την αγάπη. Θα κατακτήσουμε το ευ ζην, ήτοι την αληθινή ηθική ωραιότητα. Τότε θα είμαστε ικανοί να δημιουργήσουμε Οικογενειακό περιβάλλον, που θέλουμε να ανήκουμε και εκείνο μας δέχεται ως μέλος του. Τότε θα αμβλυνθεί η ανασφάλεια και θα επικρατήσει η βελτιοδοξία και η ευτυχία.

Δημήτρης Μπάκας
08 Δεκ. 2023